

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност професор
по специалност 2.2 История и археология (История на късната античност:
християнска просопография), обявен в ДВ № 31/12.04.2019
с единствен кандидат: д-р Румен Живков Бояджиев, доц. в ЦСВП „Проф. Иван
Дуйчев“

Автор на становището (член на НЖ):
проф. дин Димо Д. Чешмеджиев, Пловдивски университет “Паисий
Хилендарски“/Кирило–Методиевски научен център – БАН

Единственият кандидат в настоящия конкурс, доц. д-р Румен Живков Бояджиев е представил за участие общо 16 научни труда, от които 5 (пет) монографии, три студии и осем статии.

От тези трудове най-голямата част – три от представените монографии и още шест публикации са посветени общо на проблема с женската святост в различните и форми, и в различни части на късната Римска империя – най-вече в района на Северозападна Африка. Авторът представя изследвания и в други тематични направления – историческа география (една на „африканска“ тема, една от Югоизточна Европа), две изследвания върху знаменитите рисунки-графити от манастира край с. Равна, Провадийско, както и едно много любопитно изследване върху възприемането на идеалите на източното монашество в християнска Галия през 5 в. От тях две са публикувани в чужбина, а останалите в престижни български издания!

Основния труд за участието в конкурса на доц. Румен Бояджиев е монографията му с дълго, описателно и леко объркващо заглавие (заради двете хронологически рамки) „Изгубената Africa Sacra. Късноантичната Северна Африка IV – VI в. (Prosopographia feminarum cristianarum. Pars. II /Africa, saec. IV – VII\). На пръв поглед този избор изглежда странен, доколкото районът е отдалечен от Балканите и проблематиката няма нищо общо с днешните български земи. Всъщност това ми се струва много добро решение, доколкото така се разчупва една традиция в нашата наука, която повелява да се правят исторически, археологически и пр. изследвания, само ако имат връзка със земите където е създадена българската държава или имат връзка с българската история. Избирайки тази тема, авторът е преодолял тази чисто провинциална нагласа, рожба на закъсняло развитие и десетилетна изолация. От друга страна, с тази тема кандидатът

вкарва в научен оборот в българската наука значителен обем от информация. Тя съществува наистина в световното научно пространство, но в българското не, а и тук е добре синтезирана. По този начин се разширява базата за сравнение, която за изследвания период се простира в нашите изследвания най-често до Апенинския полуостров, където е центърът на империята, но много рядко се използват материали от други провинции. Както самият той е отбелязал, въпросните територии и период имат съвсем бегли изучавания у нас, като се изключат някои общи прегледи или учебници по патристика, които имат други цели и задачи. Така, че на първо място можем да поставим познавателното значение на тази монография, която вече съм включил в библиографията на някои от университетските ми курсове.

Предлаганата монография се разделя условно на няколко части. В началото е поставена една „историческа рамка“ на изследвания район за периода II в. пр. н. е. до VI в. сл. Хр., в която се очертава накратко географското разпределение и историческа съдба на Северозападна Африка в посоченото време (с приложена карта). Следва синтезиран, но достатъчно изчерпателен прегледът на икономическото развитие на тези райони под римска власт. С икономическия разцвет лесно се обяснява огромното строителство в тези територии, включително църковно и появата на огромни базилики, с рядко срещани в останалите части на Римската империя размери. Следва на практика една църковна история на Северозападна Африка през раннохристиянската епоха, която макар и кратка е достатъчно подробна, с отличен преглед на изворите и богата литература. Предвид тематиката на книгата, особено място е отделено на раннохристиянското мъченичество в изследвания район. Струва ми се обаче, че толкова скрупулъзното разделение на мъчениците на параграфи по вид на мъчението е ненужно.

Представена е епархийската мрежа в периода след легализиране на християнството, като подробно са изброени запазените християнски старини в различни градове по провинции – за общо 55 града. Тук авторът на места се е увлякъл в подробности, които ми изглеждат излишни – като напр. подробни описания на различните храмове. Към всяка епархия е добавен и списък на известните епископи, светителствали в нея и така се е получил един много удобен за използване справочник, отново с хубава библиография и извори.

Във втората част на тази монография е поместен просопографски каталог, съставен само от жени-светици, или както авторът ги е нарекъл с една сполучлива калка „светли жени“ – около 160 на брой. Този каталог е продължение на едно по-старо негово изследване, посветено на женската святост на Апенините, пак за същия период. Тази

начин на организиране на материала е много прегледен, удобен за използване и информативен. В българската историография подобни изследвания са определено малко, а те са освен всичко друго и добра база за по-нататъшни проучвания. Този каталог също е много подробен и снабден със съответните извори и литература. На места имам резерви относно неговия състав, който е прекалено разширен, макар че логиката на автора е ясна – да включва лица свързани по някакъв начин с района. Накрая бих искал да добавя, че авторът е приложил и хубав справочен апарат, което се прави сравнително рядко в наши изследвания, а така трудът може да се използва пълноценно.

Темите застъпени в първата монография са продължени и в останалите две – „От залеза на късната античност към подстъпите на Средновековието. Висши духовници и кореспонденцията им с християнки през V-VI в.“. С. 2020, и „Св. Йероним и св. Августин. Просопографски портрети и писма до (и за) жени. С. 2020.

Четвърта монография, която не е представена за конкурса е посветена на балканските земи – „Късноантични градски центрове по долините на реките Стримон, Нестос и средното течение на Аксиос (Югозападните български земи и близките трансгранични територии). С. 2020. В нея Р. Бояджиев разглежда някои основни градски центрове по течението на споменатите реки. Трябва да се отбележи отличната му библиографска информираност, и неизменния археологически уклон, характерен за всичките му изследвания.

На проблемите на женската святост на Запад, доц. Бояджиев е посветил още няколко статии, в които разглежда интересни въпроси в тази модерна днес „джендър“ (в оригиналния смисъл на думата) проблематика. За тях, както и разгледаната по-горе монография е характерен интердисциплинарния подход, като авторът използва извори от различен характер – епистоларни, епиграфски, археологически. В тези статии той разглежда не само въпросите на християнството сред жените на раннохристиянската епоха и тяхната роля в неговото развитие, особено сред високите слоеве на римското общество, но изследва и други „съпътстващи“ въпроси, които всъщност са основни – за жизнения цикъл на римската жена, за времето и за омъжване, за раждането, за продължителността на браковете, за вдовството, целибата, остаряването, смъртта и пр.

Авторът е представил две изследвания за графитите на манастира край с. Равна, Провадийско, едното от които се явява кратък вариант на другото. Те са едни от малкото посветени на този изобилен материал, който все още не е достатъчно прочен. Р. Бояджиев не се е поддал на изкушението за свръхинтерпретации, като правилно изтъква, че някои от изображенията могат да имат не само символично значение, но и декоративно

(въпреки някои увлечения за изтъкване на художествената стойност на изображенията). В тези статии той е използвал широк сравнителен материал от различни части на християнския свят и е извлякъл значителна информация от тези изображения. Въпреки това, тук биха могли да бъдат добавени още някои изследвания, и да се потърсят паралели както в други части на Средновековна България, така и на целия Балканския полуостров.

Заслужава отбелязване и изследването му върху един практически непознат в нашата историография въпрос – този за прочутото раннохристиянско монашество в районите на дн. Южна Франция, и специално за монашеските общности на остров Лерин. Тази проблематика също е много слабо застъпена в нашата историография и има важно познавателно значение..

В специална статия е разгледан въпросът за римското присъствие по среднодунавския лимес в периода II-V в., с появата на нови градове и колонизацията на тези райони. Акцентира се върху християнизацията на района, както и на християнската му история. Особено интересни са наблюденията върху прочутият град Сирмиум, играл важна роля и в следващите столетия.

Освен това, доц. Р. Бояджиев е редактор и съставител на Годишника на СУ – ЦСВП „Иван Дуйчев“ за 2002–2018 г., на *Studia Slavico-byzantina et Mediaevalia Europensia*, както и на два сборника. Има учебна натовареност в Софийския университет „Климент Охридски“ от 280 часа – три лекционни курса. Два от тях са основни – „История на Византия“ и „История на Балканите“, и един избираем – „Свети места на Балканите“. Участвал е в шест научни проекта– два международни (Франция и Кипър), и четири национални, от които три при във ФНИ и един в СУ – НИС. Ръководител е на един от националните проекти. В приложена справка за цитиранията кандидатът е приложил 53 цитирания на свои публикации, от които 31 забелязани от самия него и приложени в списък, и 22 издирени в Google само по заглавия. Заслужава да се отбележи, че част от цитиранията са от международно известни учени, в основни медиевистични трудове (напр. В. Тъпкова-Заимова, П. Шрайнер).

Накрая искам ясно да декларирам, че като член на научното жури ще подкрепя кандидатурата на доц. д-р Румен Живков Бояджиев и ще си позволя да препоръчам на уважания Факултетен съвет да го избере на академичната длъжност професор!

24 октомври 2020 г.

Пловдив

проф. дин Димо Чешмеджиев